

Retningslinjer om straffegjennomføring for mindreårige innsatte og domfelte

(§10a) 1 Om anvendelsesområdet og oppbygningen av retningslinjene

Formålet med disse retningslinjene er å gi felles føringer for hvilke forpliktelser som gjelder overfor mindreårige innsatte og domfelte i kriminalomsorgen. Retningslinjene gjelder uavhengig av om den mindreårige gjennomfører fengselsstraff, forvaring, samfunnsstraff, program mot ruspåvirket kjøring, narkotikaprogram eller varetektsfengsling.

I utgangspunktet er det de alminnelige bestemmelsene i straffegjennomføringsloven og straffegjennomføringsforskriften som gjelder for mindreårige. I tillegg er det gitt egne særregler for mindreårige i lov og forskrift. Disse lov- og forskriftsbestemmelsene finnes flere steder i straffegjennomføringsloven og -forskriften, men er blitt samlet i disse retningslinjene. I tillegg omtales enkelte av de ordinære reglene som har særlig betydning i arbeidet med mindreårige.

Pkt. (§10a) 2 til 6 og pkt. 10 gjelder all straffegjennomføring for mindreårige innsatte og domfelte. Pkt. (§10a) 7 og 8 gjelder gjennomføring av ubetinget fengselsstraff, forvaring og varetekt, uavhengig av om innsatte gjennomfører straff i ordinær fengselsenhet eller på ungdomsenhet. Pkt. (§10a) 9 gjelder forberedelse til løslatelse og løslatelse av mindreårige fra fengsel, og med det både ungdomsenhet, fengsel og friomsorgskontor. I pkt. (§10a) 8.2 behandles særskilt de retningslinjene som bare gjelder for ungdomsenhetene.

Det er innsatte eller domfeltes alder på avgjørelsestidspunktet som er avgjørende for om særreglene kommer til anvendelse eller ikke, ikke hvorvidt vedkommende var under 18 år på gjerningstidspunktet. Der innsatte mellom 18 og 20 år gjennomfører straff i en ungdomsenhet tilsier hensynet til likebehandling at disse undergis samme regler som unge innsatte under 18 år, jf. pkt. (§10a) 8.2.2.

Lov og forskrift benytter begrepene «barn», innsatte og domfelte «under 18 år» og «mindreårige» om hverandre. Retningslinjene benytter de samme begrepene om personer under 18 år.

De aktuelle lovbestemmelsene gjengis i **fet skrift**. Forskriftsbestemmelsene gjengis i *kursiv*. Særreglene om unge innsatte er hjemlet i strgjfl. § 10a. De enkelte retningslinjene er derfor angitt med (§10a).

Vedlagt retningslinjene finnes en skjematisk oversikt over avgjørelsesmyndighet og meldeplikt som gjelder ved iverksettelse av ulike utelukkelsestiltak overfor innsatte under 18 år.

(§10a) 2 Kriminalomsorgens plikt til å legge til rette for innsatte og domfelte under 18 år på ungdomsenheter, fengsler og friomsorgskontor

Strgjfl. § 10 a første ledd første setning. Særregler for unge innsatte

Når noen under 18 år innsettes i fengsel, skal oppholdet tilrettelegges etter deres behov.

Strgjfl. § 10 femte ledd

For domfelte under 18 år skal personundersøkelse som er foretatt etter straffeprosessloven § 161 a, danne grunnlag for valg av gjennomføringsform og andre avgjørelser om straffegjennomføringen.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-1a andre ledd. Ungdomsenheter, fengsler og friomsorgskontor som mottar barn

Fengsler og friomsorgskontor som mottar barn i varetekt eller til straffegjennomføring, skal tilrettelegge forholdene slik at barnets behov og rettigheter blir ivaretatt. Hvis det foreligger en personundersøkelse, skal denne tillegges vekt i vurderingen av barnets behov. Det tverretatlige teamet ved en ungdomsenhet skal kontaktes for å bistå med tilretteleggingen.

Tilretteleggingsplikten overfor innsatte og domfelte under 18 år gjelder på alle nivå i kriminalomsorgen, og innebærer at det må undersøkes i den enkelte sak hva som er det konkrete barnets behov, samt hvordan disse behovene kan ivaretas på best mulig måte, jf. pkt. (§10a) 5.

Det er i hovedsak ved gjennomføring av varetekt, forvaring og ubetingede fengselsstraffer at det vil være aktuelt å kontakte det tverretatlige teamet ved en ungdomsenhet for å bistå med tilretteleggingen av straffegjennomføringen, jf. pkt. (§10a) 3.2. Ved samfunnsstraff, ungdomsstraff og ungdomsoppfølging etc. kan det legges til grunn at hensynet til særskilt tilrettelegging av straffegjennomføringen i utgangspunktet ivaretas på det enkelte friomsorgskontoret innenfor rammene av forvaltningssamarbeidet.

Personundersøkelsen og eventuell egnethetsvurdering kan gi kriminalomsorgen relevante opplysninger, informasjon om den mindreåriges kontakt med barneverntjenesten, omfanget av og holdninger til det å begå lovbrudd, relasjoner til foreldre, atferd, mv. Hvis det foreligger slik personundersøkelse, skal denne tillegges vekt i vurderingen av barnets behov.

(§10a) 3 Tverretatlig team og bemanningen ved ungdomsenhetene

Strgjfl. § 10 a første ledd andre setning. Særregler for unge innsatte

Enheter som opprettes spesielt for innsatte under 18 år skal ha et tverretatlig team som skal ivareta de unges behov under straffegjennomføringen og forberede tiden etter løslatelse.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-1a første ledd. Ungdomsenheter, fengsler og friomsorgskontor som mottar barn

Ungdomsenhetene skal ha en tverrfaglig basisbemanning, med om lag halvparten fengselsbetjenter og halvparten tilsatte med miljøterapeutisk, barnefaglig eller annen relevant sosialfaglig bakgrunn.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

(§10a) 3.1 Tverrfaglig basisbemanning

Ungdomsenhetene skal ha en tverrfaglig basisbemanning, med «om lag» halvparten fengselsbetjenter og halvparten tilsatte med miljøterapeutisk, barnefaglig eller annen relevant

sosialfaglig bakgrunn. Håndtering av enkelte innsatte kan fra tid til annen kreve ekstra bemanning med fengselsfaglig bakgrunn.

(§10a) 3.2 Tverretatlig team

Ungdomsenhetene skal i tillegg til tverrfaglig basisbemanning, ha et tverretatlig team for å sikre deltagelse fra de ulike etatene. Oppfølgingen fra tverretatlige team kan bestå i blant annet å være pådriver og kontaktpunkt overfor det lokale hjelpeapparatet for å sikre at mindreårige innsatte og domfelte får en god oppfølging både under og etter straffegjennomføring, gjennom veiledning av personalet i kriminalomsorgen eller den mindreårige direkte der dette er hensiktsmessig.

Det tverretatlige teamet skal blant annet bestå av ungdomsenhetens leder som er ansatt i kriminalomsorgen. Videre kan det være hensiktsmessig at det tverretatlige teamet består av en jurist fra kriminalomsorgen, en spesialpedagog fra utdanningssektoren, en barnevernspedagog fra barnevernssektoren og en psykolog fra helsesektoren eller lignende.

Teamets og ungdomsenhetenes funksjon er ikke begrenset til ungdomsenhetene. Ved behov kan teamene og ungdomsenhetene gi bistand til øvrige enheter i konkrete saker. Det kan eksempelvis bety at teamet bidrar med veiledning eller bistår ved tilretteleggelsen av straffegjennomføring utenfor ungdomsenheten, jf. pkt. (§10a) 2.

(§10a) 4 Kriminalomsorgens plikt til å sørge for at barnet blir hørt

Mindreårige innsatte og domfelte har rett til å bli hørt i alle spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling, jf. Grunnloven § 104 første ledd. Barn som gjennomfører straff vil alltid være over 15 år. Etter barneloven § 31 har de dermed stor selvråderett i avgjørelser om personlige forhold. Mindreårige over 15 år har betydelig grad av selvråderett, og kan derfor også langt på vei selv utøve de rettigheter som tilkommer vedkommende etter straffegjennomføringsloven, eksempelvis retten til besøk, telefoning, etc., slik dette er ved valg av utdanning og inn- og utmelding av tros- og livssynssamfunn, jf. barneloven § 32. Etablering av samarbeidsorganer eller lignende i fengsel der spørsmål som har betydning for de innsattes daglige liv diskuteres, vil være med på å bygge oppunder barnets rett til å bli hørt i fengsel, jf. strgfjl. § 25. Det samme gjelder eksempelvis de samtaler friomsorgskontoret vil ha med mindreårige ved gjennomføringen av samfunnsstraff, ungdomsstraff, etc.

(§10a) 5 Kriminalomsorgens plikt til å vektlegge barnets beste interesser

Ved alle handlinger og avgjørelser som berører mindreårige innsatte eller domfelte, skal «barnets beste» alltid være et grunnleggende hensyn. Dette betyr at kriminalomsorgen alltid må

1. avklare hva som er mindreåriges beste interesser,
2. hvordan disse interessene kan ivaretas, og
3. trekke resultatet av disse vurderingene sentralt inn i beslutningsgrunnlaget.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-1b første ledd bestemmer at hensynet til «barnets beste» skal inngå i alle enkeltvedtak som angår mindreårige. Hva som best tjener mindreåriges interesse er imidlertid ikke det eneste hensynet som skal vektlegges, og heller ikke alltid det avgjørende hensynet.

(§10a) 6 Myndighet til å treffe avgjørelser om mindreårige

Strgfjl. § 6 tredje ledd. Myndighet til å treffe avgjørelser

I saker der domfelte er under 18 år, skal det sendes kopi av alle avgjørelser truffet av lokalt nivå til regionalt nivå.

Etter straffegjennomføringsloven § 6 første ledd treffes avgjørelser etter straffegjennomføringsloven som hovedregel av lokalt nivå. Lokalt nivå skal likevel etter strgjfl. § 6 tredje ledd sende kopi av alle avgjørelser etter straffegjennomføringsloven overfor innsatte og domfelte under 18 år til regionalt nivå. Rapporteringsplikten skal sikre at regionkontorene får oversikt over praksis på lokalt nivå, samt påse at denne er forsvarlig og i tråd med gjeldende regelverk. Regionadministrasjonene må selv etablere rutiner for håndteringen av disse meldingene, herunder hvilke avgjørelser som skal rapporteres.

Regionalt nivå må i alle tilfeller påse at det i enkeltvedtak som treffes på lokalt nivå, fremgår at hensynet til barnets beste har vært et grunnleggende hensyn og hvilken vekt hensynet til barnets beste er tillagt av lokalt nivå, jf. pkt. (§10a) 5 og straffegjennomføringsforskriften § 3-1b annet punktum.

(§10a) 7 Prinsippet om adskillelse av mindreårige innsatte fra voksne innsatte

Mindreårige som fengsles skal holdes atskilt fra voksne, med mindre det motsatte anses å være det beste for barnet, jf. menneskerettsloven §§ 2 og 3, jf. FNs barnekonvensjon art. 37 c. Hvorvidt det unntaksvis vil kunne være til barnets beste å ha fellesskap med voksne etter strgjfl § 17, må alltid bero på en individuell helhetsvurdering. Det vil blant annet være aktuelt å legge vekt på nærhet i modenhetsnivå til øvrige innsatte, om innsatte har et beskyttelsesbehov som taler mot samvær med voksne, om fellesskap med jevnaldrende ikke kan etableres, om den mindreårige kan bli utsatt for negativ påvirkning, belastende omgangstone, omgangsform, om det ellers ikke vil kunne etableres fellesskap, mv.

(§10a) 8 Gjennomføring av ubetinget fengselsstraff, forvaring og varetekt

(§10a) 8.1 Valg av straffegjennomføringsform

(§10a) 8.1.1 Innsettelse av barn i ungdomsenhet

Strgjfl. § 10 a første ledd andre setning. Særregler for unge innsatte

Enheter som opprettes spesielt for innsatte under 18 år skal ha et tverretatlig team som skal ivareta de unges behov under straffegjennomføringen og forberede tiden etter løslatelse.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-4 fjerde ledd

Barn som skal innsettes i fengsel, enten i varetekt eller til straffegjennomføring, skal innsettes i ungdomsenhet, med mindre barnets behov blir bedre ivaretatt i en annen fengselsavdeling og slik plassering er til barnets beste. Dersom det vurderes innsettelse i annen fengselsavdeling, skal det innhentes en uttalelse fra det tverretatlige teamet ved en ungdomsenhet.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Strgjfl. § 10 angir gradert etter sikkerhetsnivå i hvilke regimer fengselsstraff og forvaring kan gjennomføres. Strgjfl. § 10a og straffegjennomføringsforskriften § 3-4 fjerde ledd krever at innsatte under 18 år som hovedregel skal innsettes i ungdomsenhet.

(§10a) 8.1.2 *Innsettelse av barn i ordinær fengselsavdeling*

Straffegjennomføringsforskriften § 3-4 femte ledd

Ved ekstraordinære omstendigheter, der innsettelse i ungdomsenhet ikke er mulig, kan barnet unntaksvis innsettes i annen fengselsavdeling. Kriminalomsorgen skal i slike tilfeller så snart som mulig innrette fengselsavdelingen i tråd med barnets behov og rettigheter.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Det vil kunne tenkes situasjoner der det ikke er mulig eller ønskelig at barnet plasseres i ungdomsenhet. Dette kan for eksempel være tilfelle hvor en større gjeng begår en rekke alvorlige lovbrudd, eller der kapasiteten i ungdomsenhetene er utnyttet fullt ut.

(§10a) 8.1.3 *Innsettelse av barn på lavere sikkerhetsnivå*

Strgjfl. § 11 sjette ledd

Kriminalomsorgen skal alltid vurdere å innsette domfelte under 18 år i fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller i overgangsbolig.

Strgjfl § 11 første ledd bestemmer at kriminalomsorgen skal sette voksne domfelte direkte inn i fengsel med høyt sikkerhetsnivå hvis ikke annet er bestemt med hjemmel i denne loven. Strgjfl. § 11 sjette ledd gjør unntak for denne hovedregelen, men gis bare anvendelse der den mindreåriges behov blir bedre ivaretatt i ordinær fengselsavdeling og slik plassering er til barnets beste, jf. pkt. (§10a) 8.1.2 om at mindreårige skal innsettes i ungdomsenhet. Det skal i vurderingen legges vekt på det aktuelle fengselets eller overgangsboligens muligheter for fleksibilitet med hensyn til sikkerhetsopplegg og individuelt tilrettelagt opplegg for den mindreårige, jf. pkt. (§10a) 2. Vurderingsplikten gjelder uavhengig av hvor lang straff som er idømt.

Det er tilstrekkelig at vurderingen foretas og nedtegnes hver tredje måned, jf. pkt. (§10a) 11.5.

(§10a) 8.1.4 *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll*

Strgjfl. § 16 a annet ledd:

Kriminalomsorgen skal i alle tilfeller vurdere om domfelte som er under 18 år eller varig soningsudyktig, oppfyller vilkårene for å gjennomføre straffen utenfor fengsel med elektronisk kontroll. For domfelte som er under 18 år eller varig soningsudyktig, gjelder ikke vilkåret etter første ledd om at den idømte fengselsstraff eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 6 måneder.

Kriminalomsorgen skal informere mindreårige domfelte og deres verger om muligheten for å søke om straffegjennomføring med elektronisk kontroll, og skal, uavhengig av søknad, vurdere om elektronisk kontroll vil være aktuelt for den enkelte domfelte. Vurderingsplikten gjelder under hele straffegjennomføringen, både ved innsettelse og senere under soningsforløpet, eksempelvis som et progresjonsalternativ. Vurderingsplikten henger sammen med at barn ikke skal gjennomføre straff under strengere forhold enn strengt nødvendig. Plikten gjelder uavhengig av straffens lengde, hvor lenge det er igjen til forventet løslatelse og lovbruddskategori. Det vises til retningslinjene til strgjfl. § 16 a annet ledd.

Det er tilstrekkelig at vurderingen foretas og nedtegnes hver tredje måned, jf. pkt. (§10a) 11.5 .

(§10a) 8.2 Særskilt om ungdomsenhetene

(§10a) 8.2.1 Prinsipper for gjennomføring av varetekt og straff i ungdomsenhet

Ungdomsenhetene tilfredsstillende de bygningsmessige og bemanningsmessige krav til fengsler med høyt sikkerhetsnivå, noe som innebærer at enhetene også er egnet til gjennomføring av varetektsfengsling med restriksjoner. Innholdsmessig skal ungdomsenhetene samtidig ivareta de enkelte mindreåriges varierende behov slik at det legges opp til muligheter for et individuelt tilrettelagt opplegg, progresjon under oppholdet i enheten, kontakt med samfunnet utenfor fengselet, herunder hyppige utganger og frigang.

I de tilfeller straffegjennomføringsloven med forskrift og retningslinjer oppstiller ytre rammer som gir rom for skjønn og fleksibilitet, og i tilfeller hvor de alminnelige regler for straffegjennomføring differensierer på bakgrunn av sikkerhetsnivå, skal det i en ungdomsenhet alltid utvises særlig fleksibilitet overfor innsatte. Dette gjelder eksempelvis ved avgjørelser om den mindreåriges kontakt med omverden, permisjoner, frigang mv., jf. pkt. (§10a) 8.8. Denne fleksibiliteten skal utøves uavhengig av formelt og tradisjonelt sikkerhetsnivå, og andre regler som er relatert til dette. Det som er til den mindreåriges beste i det lange løp, skal bare settes til side så langt det foreligger andre tungtveiende hensyn som ellers ikke vil kunne ivaretas på en tilfredsstillende måte, eksempelvis kravet om at straffegjennomføringen skal være sikkerhetsmessig forsvarlig.

Disse prinsippene innebærer at det innad i ungdomsenhetene skal kunne gjennomføres ulike sikkerhetsnivåer og -opplegg samtidig, noe som krever særlig grundige vurderinger. Innsatte som er underlagt ulike sikkerhetsnivåer kan likevel etter omstendighetene ha fellesskap med hverandre innad i enheten.

Interne overføringer i ungdomsenheten er ikke uttrykkelig regulert i straffegjennomføringsloven eller straffegjennomføringsforskriften. Beslutninger skal formaliseres i enkeltvedtaks form, ettersom opplegget (adgang til besøk, telefon, fellesskap, etc.) er bestemmende for innsattes rettigheter eller plikter, jf. forvaltningsloven § 2.

(§10a) 8.2.2 Målgruppen for ungdomsenhetene

Ungdomsenhetene er i utgangspunktet forbeholdt innsatte inntil 18 år. Etter en konkret vurdering kan imidlertid *fortsatt opphold* på ungdomsenheten vurderes for innsatte inntil 20 år dersom dette er egnet til å ivareta et særlig behov for oppfølging og kapasiteten i enheten tillater det. Det skal legges vekt på om det er lenge siden innsatte fylte 18 år, nærhet i modenhetsnivå til øvrige innsatte, om innsatte har samme beskyttelsesbehovet som personer under 18 år, hvorvidt de mindreårige bør være i fellesskap med den aktuelle innsatte over 18 år, om mindreårige kan bli utsatt for negativ påvirkning, belastende omgangstone eller omgangsform, behovet for å sikre adgang til et meningsfullt fellesskap, mv.

Ungdomsenhetene skal kunne ta imot innsatte av begge kjønn. Dersom det er aktuelt å innsette både mindreårige gutter og jenter i ungdomsenheten samtidig, skal det også i denne sammenheng gjøres grundige vurderinger av om dette vil være i tråd med det enkelte barnets beste, jf. pkt. (§10a) 5. Enkelte innsatte vil ha et særskilt beskyttelsesbehov overfor det motsatte kjønn.

(§10a) 8.3 Mottak og kartlegging av mindreårige i ungdomsenhet og ordinært fengsel

Straffegjennomføringsforskriften § 4-1a. Varetektsinnsatte under 18 år. Informasjon

Varetektsfengsles barn skal kriminalomsorgen straks gi barnet informasjon om fengselet, hva varetektsoppholdet innebærer og bistå barnet med å komme i kontakt med pårørende, advokat, politi eller andre personer av betydning for varetektsoppholdet.

Informasjonen skal være tilpasset barnets individuelle forutsetninger, som alder, kultur- og språkforståelse, modenhet og erfaring. Informasjonen skal gis på en hensynsfull måte. Tilsatte skal så langt som mulig sikre seg at barnet har forstått innholdet og betydningen av opplysningene. Tolk skal benyttes ved behov.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Ved mottak av mindreårige i ungdomsenhet eller i ordinært fengsel skal kriminalomsorgen i løpet av de første timene gjennomføre en innkomstsamtale med den mindreårige. Samtalen skal blant annet omhandle bekreftelse av innsattes personalia og vergeforhold, tolkebehov, informasjon om regler og rutiner, tanker rundt fengselsoppholdet, mv.

Kriminalomsorgen skal legge til rette for at den kommunale helsetjenesten (fengselshelsetjenesten) og/eller psykologene tilknyttet enheten, kan gjennomføre en samtale med innsatte så snart som mulig, fortrinnsvis innen 24 timer etter innsettelse. Dette for å avklare om det er behov for eventuelle akuttiltak fra de ansvarlige myndigheter.

Innen 24 timer skal innsatte ha fått tildelt en kontaktbetjent/kontaktteam som sammen med den innsatte skal påbegynne arbeidet med etablere en ansvarsgruppe bestående av aktuelle samarbeidspartnere.

Det må foretas en utdypende vurdering av den mindreårige og vedkommendes situasjon. Det skal alltid vurderes om domfelte bør få tilbud om en BRIK-kartlegging. En ansatt ved enheten skal koordinere og dokumentere prosessen. Vurderingen baserer seg på samtaler med den innsatte, innhenting av dokumenter fra offentlige etater som har fulgt opp den innsatte på tidligere tidspunkt, samt utredninger som påbegynnes under oppholdet i fengselet.

Der domfelte er på frifot før straffegjennomføringen, kommer de samme mottaksrutinene til anvendelse, jf. pkt. (§10a) 11.1.3.

(§10a) 8.4 Overføring av mindreårige mellom gjennomføringsformer

(§10a) 8.4.1 Generelt om adgangen til overføring til andre fengselsenheter

Mindreårige som innsettes i fengsel skal som hovedregel innsettes i ungdomsenhet, jf. pkt. (10a) 8.1.1. I enkelte tilfeller vil det imidlertid være nødvendig å overføre innsatte til andre enheter, med eller uten innsattes samtykke, på grunn av sikkerhetsmessige forhold. I så fall kommer strgjfl. § 14 til anvendelse.

Mindreårige innsatte har alminnelig anledning til å søke overføring til annen enhet og straffegjennomføringsform etter reglene i strgjfl. § 14 fjerde ledd og strgjfl. § 15. Det må i så fall legges særlig vekt på hovedregelen om innsettelse i ungdomsenhet, hensynet til barnets beste, samt muligheten for fleksibilitet under oppholdet i ungdomsenheten. Det skal også legges vekt på bakgrunnen for ønsket om overføring til annen enhet og hensiktsmessigheten av en eventuell overføring, jf. pkt. (§10a) 8.1.

(§10a) 8.4.2 Særskilt om overføring til gjennomføring av straff i eget hjem uten elektronisk kontroll

Strgjfl. § 16 første ledd annet punktum

Kriminalomsorgen skal alltid vurdere om vilkårene for å overføre domfelte under 18 år til gjennomføring av straffen utenfor fengsel er oppfylt når halvdelen av straffetiden er gjennomført.

Kriminalomsorgen skal vurdere om vilkårene for å overføre domfelte under 18 år til gjennomføring av straffen utenfor fengsel er oppfylt når halvdelen av straffetiden er gjennomført. Vurderingsplikten er kontinuerlig. I motsetning til strgjfl. § 16 a kan innsatte under 18 år først overføres til straffegjennomføring etter strgjfl. § 16 første ledd når halvdelen av straffetiden er gjennomført.

Det er tilstrekkelig at vurderingen foretas hver tredje måned etter at halvdelen av straffetiden er gjennomført, jf. pkt. (§10a) 11.5. Det vises i sin helhet til de alminnelige retningslinjene til strgjfl. § 16 første ledd.

(§10a) 8.5 Særregler om besøk til barn i fengsel

Strgjfl. § 31 åttende ledd

Innsatte under 18 år kan motta besøk av nær familie som tar opphold i nær tilknytning til fengslet for inntil tre dager av gangen dersom det er sikkerhetsmessig forsvarlig. Kriminalomsorgen gir forskrift om gjennomføring av, og økonomiske bidrag til, besøk fra innsattes nære familie.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-28a. Besøk til barn. Kostnadsdekning

Barn kan motta besøk ukentlig eller oftere, og har uansett rett til å motta minst ett besøk i måneden. Kriminalomsorgen avgjør ut fra barnets behov hvor ofte besøk skal innvilges, hvor lenge et besøk skal vare og hvor mange som kan delta på hvert besøk. Barnet kan nektes besøk dersom det anses å være til barnets beste eller dersom sikkerhetsmessige hensyn gjør besøk utilrådelig.

Besøk skal kontrolleres i samsvar med bestemmelsene i straffegjennomføringsloven § 31. Restriksjoner og kontrolltiltak skal ikke være mer inngripende enn nødvendig.

Kriminalomsorgen dekker kostnader for reise innad i Norge og overnatting i tre dager minst én gang i måneden for inntil fire personer fra barnets nære familie. Kostnader for reise og overnatting skal avtales på forhånd med kriminalomsorgen og gjennomføres på den rimeligste eller mest hensiktsmessige måten.

Foreldre, søsken, besteforeldre og fosterforeldre anses som nær familie etter tredje ledd.

Etter en konkret vurdering kan også andre familiemedlemmer eller personer som barnet har særlig tilknytning til omfattes av regelen i tredje ledd.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Det er en forutsetning for å kunne motta besøk i fengsel at besøket er sikkerhetsmessig forsvarlig, jf. strgjfl. § 31 fjerde ledd. Om den mindreårige ønsker besøk av personer som etter kriminalomsorgens vurdering må kunne antas å utøve dårlig innflytelse på vedkommende, vil det kunne være aktuelt å nekte besøk med begrunnelse i hensynet til barnets beste, jf. pkt. (§10a) 5.

Den mindreårige innsatte har rett til å bli hørt i spørsmål om besøk, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling, pkt. (§10a) 4. Det bør innhentes uttalelse fra domfeltes verge før besøk innvilges av kriminalomsorgen, jf. pkt. (§10a) 11.3.

Besøk kan gjennomføres i besøkshus eller besøksleilighet dersom de alminnelige vilkårene for dette er oppfylt. Dersom det er til den mindreåriges beste og sikkerhetsmessig ubetenkelig, kan

pårørende gis adgang til å overnatte i besøkshus eller besøksleilighet sammen med innsatte. Dette gjelder den mindreåriges nærmeste pårørende, besteforeldre, andre familiemedlemmer eller annen omsorgsperson som innsatte har en særlig tilknytning til, sml. Rundskriv KDI 2/2017 - Barn på besøk i fengsel: Besøksavdeling, besøkshus og -leilighet som gjelder pårørende barn.

(§10a) 8.6 Særregler om telefonsamtaler

Straffegjennomføringsforskriften § 3-29 fjerde og femte ledd. Telefonsamtaler

Barn som gjennomfører straff i ungdomsenhet eller fengsel med høyt sikkerhetsnivå, er ikke underlagt tidsbegrensningen i annet ledd. Barn skal ut fra sitt behov ha adgang til å telefonere. De har rett til minst tre telefonsamtaler i uken av inntil 20 minutters varighet per telefonsamtale. Kapasitetsmessige hensyn kan bare i ekstraordinære tilfeller begrunne at det ikke gis rett til å telefonere mer enn tre ganger i uken.

Utgifter som påløper ved telefonsamtaler skal den innsatte som hovedregel dekke selv av de dagpenger fengselet utbetaler. Nødvendige samtaler med offentlig oppnevnt forsvarer, vedkommende innsattes diplomatiske eller konsulære representant eller innsattes pårørende, kan dekkes av egne midler. I tilfelle hvor innsatte ikke har private midler skal fengselet dekke slike nødvendige utgifter. Fengselet skal på rimeligste måte dekke utgifter til varetektsinnsattes nødvendige samtaler med sin forsvarer. Det kan pålegges å ringe til fast installert telefon.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Den mindreåriges adgang til å benytte telefon reguleres av strgfjl. § 32 og straffegjennomføringsforskriften § 3-29. For mindreårige gjelder ikke den alminnelige tidsbegrensningen for bruk av telefon, herunder skillet mellom bruk av telefon på lavere og høyere sikkerhetsnivå, jf. straffegjennomføringsforskriften § 3-29 annet ledd.

Mindreårige skal ha adgang til å benytte telefon ut ifra sitt behov. Dette innebærer at mindreårige har rett til minimum tre telefonsamtaler i uken av inntil 20 minutters varighet pr. telefonsamtale, og at kriminalomsorgen bare i ekstraordinære tilfeller vil kunne beslutte at det ikke gis mulighet til telefonsamtale mer enn tre ganger i uken av kapasitetsmessige hensyn.

At mindreårige har «rett» til minst tre telefonsamtaler i uken av inntil 20 minutters varighet per telefonsamtale, betyr at utgifter som påløper ved disse telefonsamtalene som hovedregel skal dekkes av kriminalomsorgen. Kriminalomsorgen kan etter en individuell vurdering dekke innsattes telefonkostnader utover dette. Det skal legges vekt på den mindreåriges behov for kontakt med personer som regnes som nær familie etter straffegjennomføringsforskriften § 3-28a fjerde og femte ledd.

Mindreårige innsatte har i tillegg til bruk av telefon adgang til å gjennomføre videosamtaler i tråd med retningslinjene i Rundskriv KDI 3/2017 - Videosamtaler for domfelte og innsatte i fengsel.

(§10a) 8.7 Fellesskap, sysselsetting og aktivitetstilbud

(§10a) 8.7.1 Mindreåriges adgang til fellesskap

Straffegjennomføringsloven § 17 Fellesskap med andre innsatte

Så langt det er praktisk mulig skal innsatte ha adgang til fellesskap under arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, og i fritiden. Kriminalomsorgen kan beslutte hel eller delvis utelukkelse fra fellesskapet etter bestemmelsene i § 29 annet ledd og §§ 37, 38, 39 og 40 annet ledd bokstav d. Innsatte skal være i enerom om natten hvis ikke helsemessige forhold eller plassmangel er til hinder for det.

Ved ungdomsenhetene skal innsatte på dagtid skal ha adgang til omfattende fellesskap med andre innsatte under arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, og i fritiden, så langt det er praktisk mulig. Det skal på forhånd være fastsatt ved den enkelte ungdomsenhet når muligheten for fellesskap mellom innsatte skal ta til og når dette skal være avsluttet (alminnelig dagsorden). Det betyr at enheten på forhånd skal fastsette rutiner for når mindreårige skal ha mulighet til å være ute av cella. Regionalt nivå skal orienteres om innlåsingsrutinene og ev. endringer i disse, jf. pkt. (§10a) 6.

(§10a) 8.7.2 *Mindreåriges adgang til arbeid, opplæring, program eller andre tiltak*

Straffegjennomføringsloven § 18. Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak
Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte får et aktivitetstilbud på dagtid.

Kriminalomsorgen skal *prioritere* mindreårige innsatte med hensyn til aktivitetstilbud.

Aktivitetstilbudet skal i størst mulig grad ses i sammenheng med de behov som avdekkes hos den mindreårige og de tiltak som utarbeides i denne forbindelse. Tildelt aktivitetstilbud og begrunnelsen for dette tilbudet skal journalføres, jf. pkt. (§10a) 11.5 under.

Mindreåriges aktivitetstilbud kan bestå av sysselsetting i form av skole eller jobb, behandling/programvirksomhet, botrening, fysisk aktivitet, regelmessige ansvarsgruppemøter (deltakelse av kontaktbetjent eller -team, eksterne samarbeidspartnere, verge, m. fl.), ungdomsmøte hvor dagtilbudet for kommende uke avklares i dialog med den innsatte, samt hvor det gis tilbakemelding til innsatte på progresjon, mv.

Ved utelukkelse av mindreårige fra fellesskapet gjelder særskilte krav til aktivisering, jf. pkt. (§10a) 8.10.4.

(§10a) 8.8 *Mindreåriges utganger fra fengsel*

I tråd med prinsippet om at fengselsstraff og forvaring så vidt mulig skal gjennomføres med en gradvis overgang fra fengsel til full frihet, jf. strgf. § 3 fjerde ledd, er det i straffegjennomføringsloven lagt inn flere hjemler der innsatte kan tillates utganger fra fengsel og forvaringsanstalt.

Det gjelder ingen særregler for mindreårige om frigang (straffegjennomføringsloven § 20), permisjon (straffegjennomføringsloven § 33), fremstilling § 34, straffavbrudd (straffegjennomføringsloven § 35, prøveløslatelse (§ 42), etc. Kriminalomsorgen skal likevel i disse tilfellene se hen til hva som er til det beste for barnets interesser og trekke dette sentralt inn i beslutningsgrunnlaget, jf. pkt. (§10a) 5. Hva som best tjener barnets interesse er likevel ikke det eneste hensynet som skal vektlegges, og heller ikke alltid det avgjørende hensynet.

(§10a) 8.9 *Særskilt om kroppsvisitasjon av mindreårige innsatte*

Straffegjennomføringsloven § 28. Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler

Kriminalomsorgen kan undersøke innsatte, deres rom og eiendeler for å forebygge uorden eller straffbar handling. Undersøkelsen kan skje ved bruk av teknisk utstyr eller hund, visitasjon eller ved kroppsvisitasjon.

Straffegjennomføringsloven § 28 gir adgang til rutinemessige undersøkelser av innsattes person for å forebygge uorden eller straffbare handlinger. Slike undersøkelser kan skje ved kroppsvisitasjon. Kroppsvisitasjon innebærer adgang til å kle innsatte naken og til å foreta

manuell undersøkelse på kropp og klær. Det kan ikke foretas undersøkelse av kroppens hulrom etter denne bestemmelse.

Lokalt nivå må utarbeide særskilte rutiner for kroppsvisitasjon av mindreårige som ivaretar hensynet til barnets beste interesser, jf. pkt. (§10a) 5. Regionalt nivå skal påse at disse rutinene er forsvarlige, jf. pkt. 10a.6.

Alle visitasjoner skal føres i Kompis KIA, jf. pkt. (§10a) 11.5.

(§10a) 8.10 Særregler om utelukkelse av mindreårige som forebyggende tiltak

Der fellesskap ikke er mulig som følge av mangel på andre innsatte under 18 år, får strgjfl. § 37 om utelukkelse fra fellesskapet anvendelse, jf. pkt. (§10a) 8.7.1. Foruten reglene her, vises det til de alminnelige retningslinjene til strgjfl. § 37.

(§10a) 8.10.1 Generelt

Straffegjennomføringsloven § 37 andre ledd

For innsatte under 18 år gjelder bestemmelsene i første ledd bokstav b til e tilsvarende, likevel slik at utelukkelse bare kan besluttes dersom det er strengt nødvendig og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelige.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-35 fjerde ledd

Kriminalomsorgen skal i vurderingen av om barn skal utelukkes fra fellesskapet, vurdere hensynet til barnets beste. Det skal innhentes en uttalelse fra det tverretatlige teamet ved en ungdomsenhet, med mindre det av tidsmessige årsaker ikke er mulig.

Vilkårene for utelukkelse fra fellesskapet skjerpes dersom innsatte er mindreårig. Mindreårige kan bare utelukkes etter strgjfl. § 37 første ledd dersom det er «strengt nødvendig». Dette betyr at mindre inngripende tiltak, for eksempel delvis utelukkelse, forgjeves må være forsøkt eller anses åpenbart utilstrekkelig for å oppnå formålet ved utelukkelsen. Mindreårige kan ikke utelukkes etter strgjfl. § 37 første ledd bokstav a) («hindre at innsatte fortsetter å påvirke miljøet i fengslet på en særlig negativ måte»).

Hensynet til barnets beste skal alltid tas med i vurderingen av hvorvidt utelukkelse fra fellesskapet skal benyttes, jf. pkt. (§10a) 5. De må også innhentes uttalelse fra tverretatlig team, jf. pkt. (§10a) 3. Selv om slik uttalelse innhentes etter at utelukkelsen er blitt effektivert, bør uttalelsen foreligge før enkeltvedtaket om utelukkelse utformes og som sådan inngå i vedtakets begrunnelse.

(§10a) 8.10.2 Særregler om rapportering om utelukkelse til overordnet nivå

Straffegjennomføringsloven § 37 femte og sjette ledd

Beslutning om utelukkelse av person under 18 år skal omgående meldes til regionalt nivå. Kriminalomsorgen skal fortløpende vurdere om det er grunnlag for å opprettholde tiltaket. Dersom utelukkelsen overstiger 3 dager, skal saken oversendes regionalt nivå til ny vurdering. Dersom utelukkelsen overstiger 5 dager, skal det sendes melding til Kriminalomsorgsdirektoratet.

Dersom delvis utelukkelse fra fellesskapet overstiger 30 dager, skal tiltaket meldes til regionalt nivå. Dersom delvis utelukkelse fra fellesskapet av en innsatt under 18 år overstiger 7 dager, skal Kriminalomsorgsdirektoratet ta stilling til om den innsatte fortsatt skal utelukkes. Melding skal deretter gis til direktoratet med 7 dagers mellomrom

Særreglene for utelukkelse av mindreårige inneholder svært korte frister for rapportering til regionalt nivå og KDI. Hel utelukkelse, altså at den mindreårige overhodet ikke har noe fellesskap med andre innsatte i løpet av dagen, skal meldes omgående til regionalt nivå, og KDI etter 5 dager. Regionalt nivå treffer vedtak om utelukkelse etter 3 dager når særlige grunner gjør slik utelukkelse påkrevet, og hver tredje dag etter dette.

Dersom delvis utelukkelse fra fellesskapet av innsatt under 18 år overstiger 7 dager, følger det av § 37 sjette ledd at opprettholdelse av tiltaket må besluttes av KDI. KDI legger til grunn at dette er en inkurie fra lovgivers side, men er like fullt innstilt på at bestemmelsen skal overholdes som sådan. Lokalt nivå utarbeider innstilling og forelegger saken for regionalt nivå som utarbeider regionens innstilling og oversender saken til KDI. Dersom KDI beslutter at den delvise utelukkelsen skal opprettholdes, skal ny melding om utviklingen og de vurderinger som er foretatt rundt den mindreårige sendes regionalt nivå og KDI hver syvende dag.

Se vedlagte skjematiske fremstilling.

(§10a) 8.10.3 *Særregler om tilsyn med mindreårige ved utelukkelse*

Straffegjennomføringsloven § 37 syvende ledd

Innsatte under 18 år skal ha kontinuerlig tilsyn.

Innsatte under 18 år som utelukkes fra fellesskapet skal ha *kontinuerlig* tilsyn. «Kontinuerlig» tilsyn innebærer i denne forbindelse at minst én av de ansatte ved fengselet alltid skal være i nærheten. Dette kan gjennomføres ved at ansatte oppholder seg i samme rom som den utelukkede, i et naborom eller lignende. Det sentrale er at den utelukkede skal kunne kontakte personalet til enhver tid og at ansatte kan respondere umiddelbart. Ved vurderingen av hvordan tilsynet skal gjennomføres bør det tas hensyn til den innsattes individuelle ønsker og behov, jf. pkt. (§10a) 4. Mindreårige innsatte skal som hovedregel ha tilsyn ved *påsyn* fra tilsatte fire ganger i timen.

(§10a) 8.10.4 *Særregler om kompensierende tiltak ved utelukkelse*

Straffegjennomføringsforskriften § 3-35 tredje ledd

Kriminalomsorgen skal sørge for at barn som utelukkes fra fellesskapet etter straffegjennomføringsloven § 37, får utvidet adgang til lufting, samvær med tilsatte, utvidet adgang til besøk fra venner og familie, utvidet adgang til fysisk aktivitet og andre tiltak som kan forebygge skadevirkninger av å bli utelukket fra fellesskapet.

Utelukkelse av mindreårige skal gjennomføres på en så skånsom måte som mulig. Mangelen på fellesskap skal derfor alltid vurderes kompensert med utvidet adgang til lufting, samvær med ansatte, utvidet adgang til besøk fra venner og familie, utvidet adgang til fysisk aktivitet og andre tiltak som kan forebygge skadevirkninger av å bli utelukket fra fellesskapet. Jo lenger en utelukkelse varer, desto strengere krav stilles til tiltak og aktivitet for å motvirke eventuelle skadevirkninger.

(§10a) 8.10.5 *Særregler om utelukkelse på grunn av bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold, samt ved eget ønske*

Strgjfl. § 37 tiende ledd første til sjette punktum

Kriminalomsorgen kan beslutte at innsatte under 18 år skal utelukkes helt eller delvis dersom akutte bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold gjør det strengt

nødvendig, eller dersom innsatte selv ønsker det og det anses strengt nødvendig. Mindre inngripende tiltak må forgjeves ha vært forsøkt eller være åpenbart utilstrekkelige. Beslutning om utelukkelse av person under 18 år skal omgående meldes til regionalt nivå. Slik utelukkelse kan opprettholdes i inntil 2 døgn. Regionalt nivå kan forlenge utelukkelsen med inntil 2 døgn dersom særlige grunner gjør det påkrevet. I så fall skal det samtidig sendes melding til Kriminalomsorgsdirektoratet.

Strgjfl. § 37 tiende ledd presiserer at mindreårige bare unntaksvis kan utelukkes helt eller delvis fra fellesskapet på grunn av bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold, jf. «strengt nødvendig». Dette betyr at terskelen for slik utelukkelse heves når det gjelder innsatte under 18 år, sammenliknet med voksne innsatte. Situasjonen må være akutt og prekær ved at årsaken til utelukkelsen skyldes uforutsette begivenheter som ikke på forhånd kunne ha vært avverget.

Det samme strenge utgangspunktet om streng nødvendighet gjelder også utelukkelse etter ønske fra den mindreårige. Den mindreåriges eget ønske om utelukkelse skal imidlertid tillegges vekt i overensstemmelse med alder, utvikling og omstendighetene for øvrig, jf. (§10a) 4.

Etter strgjfl. § 37 tiende ledd tredje til sjette punktum gjelder særlig strenge regler for melding til overordnet nivå. Beslutning om utelukkelse på grunn av akutte bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold, samt etter eget ønske, skal umiddelbart meldes til regionalt nivå. Lokalt nivå kan opprettholde utelukkelse på dette grunnlaget i inntil 2 døgn.

Regionalt nivå kan deretter forlenge utelukkelsen med 2 døgn om særlige grunner gjør det påkrevet. Utelukkelse på dette grunnlaget skal altså ikke overstige 4 døgn. Dersom regionalt nivå forlenger utelukkelsen utover 2 døgn skal KDI gis melding om opprettholdelse av tiltaket.

Se vedlagte skjematiske fremstilling.

(§10a) 8.10.6 Kollektiv utelukkelse etter strgjfl. § 37 åttende ledd

Kollektiv utelukkelse etter strgjfl. § 37 åttende ledd tillates ikke overfor innsatte under 18 år, jf. strgjfl. § 37 åttende ledd nytt siste punktums ordlyd «[f]or innsatte under 18 år gjelder tiende ledd». Dette henger sammen med at innsatte under 18 år ikke skal utelukkes som følge av at et ubestemt antall innsatte har begått handlinger som nevnt i første ledd. Kriminalomsorgen må derfor treffe individuelt begrunnede vedtak overfor innsatte under 18 år, der det ellers ville vært aktuelt å treffe vedtak om kollektiv utelukkelse (fangeopprør eller lignende).

(§10a) 8.11 Særregler bruk av tvangsmidler overfor mindreårige

(§10a) 8.11.1 Tvangsmidler må være tvingende nødvendig

Strgjfl. § 38 fjerde ledd

For innsatte under 18 år kan tvangsmidler bare benyttes dersom det er tvingende nødvendig, og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelige. Tvangsmidler skal brukes med varsomhet slik at ingen blir påført unødig skade eller lidelse. Uttalelse fra lege skal så vidt mulig innhentes og tas i betraktning ved vurderingen av om det skal besluttes bruk av sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng. Innsatte under 18 år skal ha kontinuerlig tilsyn. Kriminalomsorgen skal fortløpende vurdere om det er grunnlag for å opprettholde tiltaket.

For at sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng skal kunne benyttes overfor innsatte under 18 år, må det være tvingende nødvendig. Vilkåret innebærer at det skal vesentlig mer til for å kunne benytte de mest inngripende tvangsmidlene overfor mindreårige enn overfor voksne.

Tvangsmiddelet skal bare benyttes som en siste utvei for å oppnå de formål som er nevnt i § 38 første ledd.

(§10a) 8.11.2 Rapporteringsrutiner ved bruk av sikkerhetsseng

Strgjfl. § 38 femte ledd fjerde og femte punktum

For innsatte under 18 år skal bruk av sikkerhetsseng omgående meldes til regionalt nivå, som tar stilling til om tiltaket skal opprettholdes. Tiltaket skal meldes til Kriminalomsorgsdirektoratet når bruk av sikkerhetsseng overstiger 24 timer.

Lokalt nivå treffer vedtak om bruk av sikkerhetsseng, jf. strgjfl. § 38, jf. strgjfl. § 6. Regionalt nivå skal umiddelbart gis melding om tiltaket og vurdere om bruken av sikkerhetsseng skal opprettholdes. Dette betyr at både lokalt og regionalt nivå skal utforme et enkeltvedtak samme dag, og på ny hver 24. time etter at tiltaket er påstartet. Det skal vurderes om lempeligere tiltak kan benyttes eller om den mindreårige skal overføres til sykehus etter strgjfl. § 13. Tiltaket skal meldes til KDI når bruk av sikkerhetsseng overstiger 24 timer.

Se vedlagte skjematiske fremstilling.

(§10a) 8.11.3 Rapporteringsrutiner ved bruk av sikkerhetscelle

Strgjfl. § 38 sjette ledd tredje og fjerde punktum

For innsatte under 18 år skal bruk av sikkerhetscelle som overstiger 24 timer, meldes til regionalt nivå, som tar stilling til om tiltaket skal opprettholdes. Tiltaket skal meldes til Kriminalomsorgsdirektoratet når bruk av sikkerhetscelle overstiger 3 døgn.

Lokalt nivå treffer vedtak om bruk av sikkerhetscelle, jf. strgjfl. § 38, jf. strgjfl. § 6. Vedtak om bruk av sikkerhetscelle utover 24 timer treffes av regionalt nivå. Det må vurderes om lempeligere tiltak kan benyttes eller om mindreårige skal overføres til sykehus etter strgjfl. § 13. Tiltaket skal meldes av regionalt nivå til KDI når bruk av sikkerhetscelle overstiger tre døgn.

Se vedlagte skjematiske fremstilling.

(§10a) 8.11.4 Særregler om tilsyn med mindreårige ved utelukkelse

Straffegjennomføringsloven § 38 fjerde ledd fjerde punktum

Innsatte under 18 år skal ha kontinuerlig tilsyn.

Det er de samme minstekrav som gjelder for tilsyn av mindreårige ved bruk av ordinær utelukkelse som gjelder ved bruk av tvangsmidler, jf. pkt. (§10a) 8.7.3.

Avkledning av mindreårige ved effektivering av sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng, skal bare skje etter en individuell vurdering (eksempelvis for å hindre innsatte i å skade seg selv), jf. pkt. (§10a) 8.9. Eventuell avkledning skal i alle tilfeller undergis en fortløpende vurdering, og det bør være to tilsatte til stede, fortrinnsvis av samme kjønn som den innsatte.

(§10a) 8.12 Forbud mot bruk av umiddelbar utelukkelse overfor mindreårige

Strgjfl. § 39 annet punktum

Umiddelbar utelukkelse fra fellesskapet kan ikke benyttes på innsatte under 18 år.

Tiltak etter strgjfl. § 39 har dels preg av være et forebyggende tiltak, men også et straffende tiltak. Det er derfor ikke adgang til å benytte slik utelukkelse overfor mindreårige. Eventuell utelukkelse av mindreårige må begrunnes i strgjfl. § 37 som et rent forebyggende tiltak.

(§10a) 8.13 Reaksjon på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner overfor mindreårige innsatte.

Straffegjennomføringsloven inneholder ikke særregler om bruk av reaksjon på brudd overfor mindreårige. Kriminalomsorgen må ved ileggelse av disiplinærreaksjoner likevel ta i betraktning at mindreårige ikke alltid handler ut fra samme rasjonelle overveielser som voksne. Hvilken reaksjon mindreårige skal møtes med, eller om den mindreårige i det hele tatt skal møtes med en reaksjon, må avgjøres ut ifra en konkret vurdering, der hensynet til barnets beste interesser inngår som en del av vurderingen, jf. pkt. (§10a) 5.

(§10a) 9 Forberedelse av overføring til elektronisk kontroll eller løslatelse av mindreårige fra fengselsstraff

Strgjfl. § 41. Forberedelse til løslatelse

Kriminalomsorgen skal i god tid forberede og bidra til at forholdene legges til rette for prøveløslatelse. Dette gjelder så langt mulig også overfor innsatte som gjennomfører kortere fengselsstraff. Det skal i nødvendig utstrekning tas kontakt med offentlige myndigheter, organisasjoner eller privatpersoner som kan yte bistand for å oppnå ordnede boligforhold, arbeid, opplæring eller andre tiltak som kan bidra til en lovlydig livsførsel etter løslatelse.

Strgjfl. § 41 pålegger kriminalomsorgen en plikt til å forberede løslatelsen i god tid og til å bidra til at forholdene legges best mulig til rette. Det må tas kontakt med offentlige myndigheter eller andre som kan yte bistand for å oppnå ordnede forhold slik at mindreårige kan stå best mulig «rustet» til å klare en kriminalitetsfri tilværelse. Tilsvarende prinsipp må gjelde for overgang til elektronisk kontroll. **Barnevernet må involveres der innsatte har behov for dette, jf. pkt. (§10a) 11.6.**

Ved løslatelse av mindreårige innsatte gjelder en skjerpet forpliktelse til å forberede tiden etter løslatelse. Det tverretatlige teamet må involveres. Tilsvarende gjelder ved overgang til elektronisk kontroll, jf. pkt. (§10a) 8.1.4.

Dersom prøveløslatelse anses utilrådelig, skal det alltid vurderes om straffegjennomføring med elektronisk kontroll, jf. strgjfl. § 16 annet ledd, er et tiltak som enten gjør løslatelse tilrådelig på sikt eller fremstår som den beste sikkerhetsmessige løsningen frem mot endt tid. Denne vurderingsplikten gjelder kontinuerlig, jf. pkt. (§10a) 8.1.4.

Dersom det ikke foreligger tilstrekkelig betryggende rammer i hjemmet ved løslatelsen av innsatte under 18 år, skal saken meldes til barnevernsvakten, jf. barnevernloven § 6-4.

(§10a) 10 Løslatelse fra varetekt

Innsatte mindreårige vil kunne løslates direkte fra varetektsfengsling, fordi vedkommende ikke idømmes straff, en ubetinget fengselsstraff som anses utholdt, samfunnsstraff, ungdomsstraff

eller lignende. De samme forpliktelsene som påligger kriminalomsorgen overfor domfelte innsatte ved forberedelse til løslatelse, gjelder også overfor denne gruppen innsatte.

(§10a) 11 Annet

(§10a) 11.1 Særregler om innkalling og utsettelse av straffgjennomføring

(§10a) 11.1.1 Generelt

Forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff av 1. april 2010 inneholder bestemmelser om å innkalle domfelte på frifot til gjennomføring av ubetinget fengselsstraff og bestemmelser om behandlingen av søknader om soningsutsettelse. Særregler om innkalling og utsettelse overfor mindreårige ble tatt inn i forskriften oktober 2015 og gjengis her i *kursiv* med retningslinjer.

(§10a) 11.1.2 Beslutningsmyndighet

Regionalt nivå har avgjørelsesmyndigheten i alle saker om innsettelse i fengsel og overgangsbolig, jf. strgjfl. § 11 og § 6 andre ledd. I praksis delegeres denne kompetansen ved at fullbyrdingsordre fordeles på enhetene ettersom disse mottas av kriminalomsorgen. Strgjfl. § 6 andre ledd forutsetter imidlertid at regionadministrasjonene tar et særskilt ansvar for mindreårige innsattes og domfeltes straffgjennomføring, jf. pkt. (§10a) 6. Regionadministrasjonen må derfor vurdere i hver enkelt sak om det skal overlates til lokalt nivå å stå for innkallingen av domfelte, og i alle fall sørge for at eventuell delegering av ansvar for innkalling av mindreårige til straffgjennomføring ivaretar de krav som fremgår av retningslinjene her.

Regionalt nivå skal ved mottak av dom på ubetinget fengsel overfor mindreårige sørge for at det alltid vurderes om straffen kan gjennomføres helt eller delvis med elektronisk kontroll, jf. pkt. (§10a) 8.1.4. Dersom det åpenbart ikke vil være nødvendig, kan regionkontoret unnlate å innhente egnethetsvurdering for straffgjennomføring med elektronisk kontroll.

(§10a) 11.1.3 Krav om at innkallingen tilpasses domfeltes individuelle forutsetninger

Forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 2 fjerde ledd

Er domfelte under 18 år skal det sammen med innkallingen gis informasjon om fengselet eller friomsorgskontoret som den domfelte er innkalt til. Det skal også gis generell informasjon om straffgjennomføringen. Informasjonen skal være tilpasset mottakerens individuelle forutsetninger, som alder, kultur- og språkforståelse, modenhet og erfaring.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1234.

Forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 2 pålegger kriminalomsorgen å ivareta den mindreåriges særlige behov for informasjon ved innkalling til straffgjennomføring. Formålet med bestemmelsen er at den mindreårige skal gis informasjon om straffgjennomføringen i god tid forut for oppstart, jf. kravet om at domfelte under 18 år skal tildeles plass så snart som mulig, og senest innen 60 dager etter at kriminalomsorgen har mottatt fullbyrdingsordre.

Regionalt nivå må sørge for at innkallingen av domfelte tilpasses domfeltes og dennes verges individuelle forutsetninger, herunder alder, kultur- og språkforståelse, modenhet og erfaring. Innkallingen kan etter omstendighetene skje muntlig ved en utfyllende samtale med den mindreårige og dennes pårørende.

Opplysninger fra personundersøkelsen av den mindreårige (PUM) vil kunne danne grunnlag for hvilken informasjon som tas med i innkallingen eller om informasjonen om straffegjennomføringen skal gis muntlig, jf. strgfjl. § 10 femte ledd. Det samme gjelder dersom det er utført en egnethetsvurdering for elektronisk kontroll.

Dersom den mindreårige settes direkte inn i fengsel eller ungdomsenhet etter pågrepelse, må enheten sørge for at informasjon som nevnt i forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 2 fjerde ledd gis til domfelte og ev. også verge umiddelbart etter mottak i enheten, jf. pkt. (§10a) 8.3.

(§10a) 11.1.4 Frister for innkalling

Forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 3 andre og tredje ledd

Dato for fremmøte til straffefullbyrding skal ikke settes mindre enn tre uker fra innkallingen antas å være kommet frem til domfelte. Normalt skal fullbyrdingen påbegynnes innen 60 dager etter at kriminalomsorgen mottok fullbyrdingsordre.

Domfelte som er under 23 år skal prioriteres ved tildeling av plass til fullbyrdelse.

Er domfelte under 18 år skal tildeling av plass skje så snart som mulig, og senest innen 60 dager etter at kriminalomsorgen har mottatt fullbyrdingsordre.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1234.

(§10a) 11.1.5 Særregler for utsettelse av straffegjennomføringen

Forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 7 fjerde ledd

Dersom domfelte er under 18 år skal det ved vurderingen av søknad om utsettelse legges vekt på hensynet til barnets beste.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1234.

Dersom mindreårige søker om utsettelse av straffegjennomføringen skal det fremgå av vedtaket at hensynet til barnets beste har vært et grunnleggende hensyn og hvilken vekt hensynet til barnets beste er tillagt, jf. pkt. 10a.5 og straffegjennomføringsforskriften § 3-1b annet punktum.

(§10a) 11.2 Bruk av tolk

Om bruk av tolk vises det til kriminalomsorgens regler om bruk av tolk og oversetting. Tolk skal benyttes ved alltid benyttes ved behov under mottak og kartlegging av mindreårige, jf. pkt. (10a) 8.3.

(§10a) 11.3 Involvering av verge

Straffegjennomføringsforskriften § 3-1b andre ledd. Verge

Når barn varetektsfengsles eller skal gjennomføre straff, skal det registreres hvem som er verge for vedkommende, jf. vergemålsloven § 16, § 25, § 27, og utlendingsloven kapittel 11 A. Vergen skal informeres om alle handlinger og avgjørelser som er av betydning for den mindreårige.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Den mindreårige skal selv, i tillegg til vergen, involveres i samsvar med særreglene i forvaltningsloven (fvl.) § 11d første ledd andre punktum (muntlige konferanser med mindreårige), § 16 (forhåndsvarsling av mindreårige), § 17 første ledd andre punktum og fjerde ledd (utrednings- og informasjonsplikt), § 18 første ledd (partsinnsyn) og § 27 første ledd (underretning om vedtaket til mindreårige).

Det er som hovedregel den som har foreldreansvaret for mindreårige som er vedkommendes verge, jf. vergemålsloven § 16. Hvis den mindreårige har to verger, skal disse normalt handle i fellesskap, jf. vergemålsloven § 18. Dette innebærer at kriminalomsorgen må forholde seg til begge verger og den mindreårige på lik linje, ved at vergene forhåndsvarsles og underrettes om vedtak, har adgang til å påklage vedtak, mv.

Hvis den mindreårige er uten fungerende verge, skal fylkesmannen oppnevne en ny eller midlertidig verge, jf. vergemålsloven § 27. Dette vil for eksempel være tilfellet for enslige mindreårige asylsøkere, eller når verge med foreldreansvaret er ute av stand til å ivareta den mindreåriges interesser på grunn av sykdom, sinnslidelse eller inhabilitet, jf. vergemålsloven § 34.

Ved behov for å innhente informasjon om hvem som er den mindreåriges verge kan kriminalomsorgen anmode politiet om utlevering av personalrapporten av den mindreårige, jf. påtaleinstruksen § 8-15. Personalrapporten vil ofte inneholde foreldrenes navn, mindreåriges statsborgerskap, skolegang, foreldrenes bosted mv. Dersom foreldrene ikke bor sammen, vil personalrapporten også opplyse om hvem som har foreldreansvaret. Etter omstendighetene skal rapporten også gi opplysning om mistenktes personlige forhold, særlig i hjem og skole, og om det har vært truffet tiltak overfor den mindreårige med hjemmel i barnevernloven.

(§10a) 11.4 Informasjonsutveksling med andre etater

Hovedregelen og utgangspunktet er at kriminalomsorgen har taushetsplikt ved kontakt med andre offentlige myndigheter og etater. Unntak gjelder dersom den opplysningene gjelder samtykker til at informasjonen videreformidles eller ved hjemmel i lov. I den grad det er behov for det, skal kriminalomsorgen og andre offentlige myndigheter utveksle informasjon innenfor rammene av enten samtykke eller relevant lovhjemmel. Det vises i den forbindelse til unntak fra taushetsplikten, jf. forvaltningsloven §§ 13 og 13 a, strgf. § 7a og barnevernloven § 6-4, samt rundskriv KDI 10/2015 - Rutiner og regler for informasjonsutveksling mellom kriminalomsorgen og barneverntjenesten.

(§10a) 11.5 Nedtegning av opplysninger med betydning for straffegjennomføringen

Opplysninger som har betydning for straffegjennomføringen, skal nedtegnes av kriminalomsorgen på hensiktsmessig måte. Formålet er å beskrive gjennomføringen av straffen, slik at man har en skriftlig oversikt over fremdrift i hendelser og beslutninger, eksempelvis visitasjoner av innsatte, vurderingen av overføring til elektronisk kontroll, straffegjennomføring i hjemmet, mv. Med nedtegning, nedskrivning og protokollering menes også elektronisk nedtegning i Kompis KIF eller KIA, jf. fvl. § 11 første ledd bokstav h.

Det vises til G-rundskriv 2000 nr. 111 (Om journalføring og Registrering i Kompis kia) og G-rundskriv 1999 nr. 61 (Om journalføring og registrering i kompis kif).

(§10a) 11.6 Barnevernets oppfølging av mindreårige i fengsel

Barnevernloven § 3-5 annet ledd første og andre punktum

Når barn under 18 år sitter i varetekt eller gjennomfører fengselsstraff, skal barneverntjenesten holde jevnlig kontakt med kriminalomsorgen og barnet. Barneverntjenesten skal delta i planleggingen og tilretteleggelsen av tiltak etter endt opphold.

Barnevernloven § 3-5 annet ledd forplikter den kommunale barneverntjenesten til å holde jevnlig kontakt med kriminalomsorgen og barnet når barn under 18 sitter i varetekt eller gjennomfører fengselsstraff. Dette innebærer blant annet at barneverntjenesten må informere kriminalomsorgen om aktuelle tiltak den rår over.

Dersom barneverntjenesten allerede ikke er blitt orientert om fengslingen, må kriminalomsorgen informere den aktuelle barneverntjenesten om at den mindreårige er fengslet slik at barneverntjenesten kan overholde sine forpliktelser etter bestemmelsen. Barneverntjenesten skal delta i planlegging og tilrettelegging av tiltak etter endt opphold i fengsel, samt kartlegge og vurdere hvilke tiltak som vil kunne være aktuelle å tilby, jf. Prop.106 L (2012-2013), s. 210. Kriminalomsorgen må legge til rette for barneverntjenestens bidrag, jf. strgf. § 4.

Oppfølgingsansvaret innebærer ikke at barneverntjenesten overtar kriminalomsorgens ansvar, men at barneverntjenesten skal etablere kontakt med mindreårige som kan trenge hjelp og tiltak etter endt opphold i fengsel.

All ungdom som oppholder seg i fengsel skal kunne motta tiltak etter barnevernloven ved løslatelse. For de som fyller 18 år under fengselsoppholdet, skal barneverntjenesten tilby ettervernstiltak, jf. barnevernloven § 1-3, uavhengig av om de har hatt tiltak fra barnevernet tidligere.

Har et barn som pågripes allerede tiltak fra barnevernet, er det barneverntjenesten i den kommune som har iverksatt barneverntiltaket, som har ansvaret for å delta i fengslingsmøter og følge opp ungdommen under fengselsoppholdet. For ungdom som ikke hadde tiltak fra barneverntjenesten før pågrepelse, er det barneverntjenesten i pågripelseskommunen som har ansvaret, jf. barnevernloven § 8-1. Ungdommen kan i visse tilfeller ha sterk tilhørighet til en annen kommune enn pågripelseskommunen. Om ikke pågripelseskommunen har inngått en avtale om å overføre den enkelte sak med den kommune som barnet har tilknytning til, vil forpliktelsene etter barnevernloven § 3-5 fortsatt påligge pågripelseskommunen.

VEDLEGG

Skjematisk fremstilling av avgjørelsesmyndighet og meldeplikt

På bakgrunn av kompliserte rutiner for melding om hel eller delvis utelukkelse fra fellesskapet etter bestemmelsene i strgjfl. § 29 annet ledd og §§ 37, 38, 39, har KDI og KRUS utarbeidet et skjema med oversikt over lovens krav.

Tegnet < betyr «mer enn» og tegnet > betyr «mindre enn».

Lovbestemmelse	Avgjørelsesmyndighet			Meldeplikt	
	Lokalt nivå	Regionalt nivå	Direktoratet	Regionalt nivå	Direktoratet
Strgjfl § 37 første ledd (hel utelukkelse for å forbygge uønsket atferd)	> 3 dager	< 3 dager		Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	< 5 dager og deretter hver femte dag
Strgjfl § 37 tiende ledd (Bygnings- og bemanningsmessige grunner og eget ønske)	> 2 dager	< 2dager		Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	< 2 døgn og deretter annenhver dag
Strgjfl § 37 første ledd (delvis utelukkelse for å forbygge uønsket atferd)	> 7 dager	Innstilling til direktoratet	< 7 dager	Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	< 7 dager og deretter hver syvende dag
Strgjfl § 38 (sikkerhetscelle)	> 24 timer	< 24 timer		Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	< 3 døgn og deretter hvert tredje døgn
Strgjfl § 38 (sikkerhetsseng)	Kan besluttes av lokalt nivå, men må omgående oversendes regionalt nivå for ny beslutning og så hver 24. time	Omgående og så hver 24. time		Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	< 24 timer og deretter hvert døgn
Strgjfl § 29 andre ledd (enerom med spesialtoalett)	> 3dager	< 3dager		Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	